

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

Odmítání předsudků a stereotypů

Metodika pro pedagogy

Fórum pro prožitkové vzdělávání, z.ú.

Vytvořeno v roce 2020 v rámci projektu
CZ.07.4.68/0.0/0.0/19_068/0001408

Prožitková pedagogika pro posilování
demokratické kultury a občanských
kompetencí žáků

OBSAH

TEORETICKÁ ČÁST	3
ÚVOD DO TÉMATU	4
CO JSOU PŘEDSUDKY	5
CO JSOU STEREOTYPY	6
DOPORUČENÍ PRO PRÁCI S PŘEDSUDKY A STEREOTYPY	8
PRÁCE S PŘEDSUDKY A STEREOTYPY JAKO SOUČÁST MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY	9
PRAKTICKÁ ČÁST	10
HRY NA ROZEHRÁTÍ	11
TEČKOVANÁ	11
TANEC VE ČTYŘECH	11
NASTARTOVÁNÍ TÉMATU PŘEDSUDKŮ A STEREOTYPŮ	12
NAŠE VLASTNÍ MASKY	12
SKUPINOVÉ SOUSOŠÍ	12
NÁSLEDNÁ DRAMATICKÁ PRÁCE	14
SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY	15

„JE TO SMUTNÁ EPOCHA, KDYŽ JE SNADNĚJŠÍ
ROZBÍT ATOM NEŽ ZNIČIT PŘEDSUDKY.“

ALBERT EINSTEIN

„KDO ZNIČIL BYŤ JEDEN PŘEDSUDEK,
JE DOBRODINCEM LIDSTVA.“

NICOLAS CHAMFORT

TEORETICKÁ ČÁST

ODMÍTÁNÍ PŘEDSUDKŮ A STEREOTYPŮ
JAKO PŘEDPOKLAD PRO POSILOVÁNÍ
DEMOKRATICKÉ KLUTURY

ÚVOD DO TÉMATU

Vzhledem k tomu, že většina předsudků se vytváří během dětství (ať už je to v rodině, na hřišti či ve škole), není možné zaměřovat projekty na práci s nimi pouze na dospělé. Lidský mozek se velice rád uchyluje ke stereotypům proto, že mu pomáhají rychleji zpracovat informace o lidech v jeho okolí. Ale v okamžiku, kdy začneme používat předsudky ve vztahu k pohlaví či rase, naše stereotypy, ze kterých tyto předsudky pramení, začnou být nebezpečné. Děti se učí stereotypům společně s osvojováním si mateřského jazyka. To, že dítě slyší zobecnění typu: „kluci nepláčou“, v něm vytváří základ pro učení se stereotypům a kulturním předsudkům.

Děti zhruba od věku tří let už umí rozlišit barvu vlasů, výšku, váhu apod. V okamžiku, kdy začnou navštěvovat mateřskou školu, už velmi dobře vnímají, jak jejich specifické vlastnosti jako je pohlaví, barva kůže či váha, ovlivňují způsob, jakým je vnímají lidé okolo nich. Tato skutečnost může s narůstajícím věkem vést k intoleranci a diskriminaci (nejen) ve školním prostředí. Průzkum mezi kalifornskými studenty zjistil, že téměř jedna čtvrtina žáků zažila obtěžování či šikanu z důvodu jejich rasy, pohlaví, náboženství, etnického původu, sexuální orientace nebo zdravotního znevýhodnění. Ve Velké Británii průzkum zjistil, že 75 procent dívek ve věku od 11 do 21 let je přesvědčeno, že sexismus má vliv na jejich sebevědomí a v důsledku toho také na vytváření jejich osobních cílů.

Společnost se prostřednictvím škol a nejrůznějších organizací pracujících s mládeží snaží najít efektivní způsob, jak čelit problémům spojených s předsudky a stereotypy. Přestože je zřejmé, že diskuze o rase, pohlaví, věku, sexuální orientaci snižují uchylování se k předsudkům – a stejně tak vyhýbání se těmto tématům podporuje vytváření stereotypů, mnoho lidí zastává spíše skeptický postoj a příliš nevěří, že právě nejrůznější alternativní způsoby vzdělávání v této oblasti mohou opravdu fungovat.

Většinou si vůbec neuvědomujeme, kolik diskriminačních stereotypů či předsudků se objevuje v každodenním životě. Naším záměrem je, aby si děti byly schopné uvědomit, co se stane, pokud své předsudky přestaneme kontrolovat. Co se děje pokud jsou naše interakce s ostatními lidmi založeny na stereotypech a jak tímto způsobem pak společně vytváříme systém, který diskriminuje celé skupiny lidí.

V minulosti byli otázky předsudků a stereotypů zkoumány především z toho důvodu, aby se předešlo soudním sporům. Ale i v okamžiku, kdy účastníci vzdělávacích aktivit na tato témata mají osobní zájem dozvědět se co nejvíce, je pro ně často obtížné vyjádřit upřímně a otevřeně to, co opravdu cítí. Je tedy velmi důležité vytvořit bezpečnou atmosféru pro všechny zúčastněné. Pouze v takovéto atmosféře můžeme rozvíjet skutečně empatický a respektující dialog na tato témata.

Je také prokázáno, že nejúčinnějším nástrojem proti předsudkům je osobní kontakt s lidmi, vůči kterým se předsudky vytvářejí. Z tohoto důvodu je vhodné děti seznamovat s konkrétními příběhy nejlépe vrstevníků, které ukazují jejich cestu životem a konkrétní příklady toho, jak jim předsudky a stereotypy komplikují život.

Ale i v přátelském prostředí může dojít ke konfliktům, a to především v okamžiku, kdy je pozornost přenesena od sdílení zkušeností k jakémusi diktátu toho, v co by lidé měli věřit a jak by se měli chovat. Měli bychom si tedy dávat pozor na to, abychom dětem přesně neříkali, co mají nebo nemají říkat, co si mají o tom kterém problému myslet a jak se k němu stavět. Naším cílem by mělo být společné vytvoření prostoru, ve kterém se cítí každý bezpečně a byli tak podněcováni k objektivní a povzbuzující diskusi.

CO JSOU PŘEDSUDKY

Jedním z nejvýznamnějších autorů na poli předsudků a studia meziskupinových vztahů je Gordon W. Allport, který své poznatky shrnul v knize O povaze předsudků (1). Allport definuje předsudek jako „*antipatii, která vychází z chybné a strnulé generalizace. Tuto antipatii lze pociťovat nebo vyjádřit. Může být namířena proti celé skupině, anebo proti jedinci, protože je příslušníkem této skupiny.*“¹

Z této definice vyplývají všechny nepříjemnosti spojené s předsudkem. Předsudky jsou zevšeobecnující, což znamená, že hodnocení se vztahuje na všechny členy skupiny, aniž by se bral v potaz individualitu každého jednotlivce.

Předsudek je předpojatý názor, který se nezakládá na skutečnosti, ale vychází z pouhého předpokladu či názoru, který redukuje skutečnost na její samostatné znaky. Je to určitý předpoklad o někom nebo o něčem ještě předtím, než vůbec získáme dostatečné informace k tomu, abychom je mohli adekvátně posuzovat. Tento předpoklad je nejčastěji založen na našem pohledu na rasy, pohlaví, příslušnosti k určitému etniku, sexuální orientaci apod. Přirozeně máme tendenci pohlížet negativně na příslušníky skupiny, ke kterým sami nepatříme, a naopak příznivě hodnotíme členy skupiny, kterých jsme sami součástí.

Tyto postoje nevytváříme z nesnášenlivosti, či dokonce z nenávisti, ale většinou z pouhého nedostatku informací a z následné nedůvěry k těmto skupinám lidí. Co je ale důležité pro vzdělávání v této oblasti: pokud se blíže seznámíme s předmětem našeho předsudku, máme větší šanci vytvořit si objektivní názor.

Všechny naše postoje jsou výsledkem toho, čemu věříme. A protože naše víra je založena především na tom, co děláme, co cítíme, ale také co vnímáme, můžeme vysledovat původ všech předsudků právě ve víře. Víra je pak určitý postoj ke skutečnosti, který prožíváme jako by byl vytvořen na základě pravdy.

¹ Allport, W. Gordon. O povaze předsudků (The Nature of Prejudice). Praha. Prostor, 2004, s. 41

Takže pokud něčemu věříme, jsme zároveň přesvědčeni, že máme pravdu. Ale ve skutečnosti žádná víra nepopisuje skutečnou realitu. Téměř bez výjimky, všechno, čemu věříme, není ničím víc než naší interpretací skutečnosti. Jistěže se na světě vyskytují určité skutečnosti, ale význam, který jim přisuzujeme, se odehrává pouze v naší mysli, nikoliv ve skutečném světě.

Většina lidí spojuje s výrazem předsudek (ale i stereotyp) především pojem rasismus. Ale samotný termín rasismus nemá jednoznačné vymezení. V oblasti kategorizace a porozumění jeho původu a následkům se vyskytuje tolik různých teorií a přístupů založených na biologických, antropologických, psychologických či sociologických podkladech, že je velmi obtížné dopátrat se relevantních závěrů.

Přesto jde o pojem velmi současný, který sebou nese mnoho negativních souvislostí. Jak píše Pavel Kolář: „Rasismus má za sebou miliony mrtvých, světovou válku, koncentrační vyhlazovací tábory, takže musí být samozřejmě špatný. Problém je v tom, že přístup mnohých lidí připomíná přístup k masovému vrahovi, kdy jeho čin je naprosto nesmyslně spojován s jídlem které jedl, nebo se značkou piva, které pil, či typem oblečení, které nosil. Došlo to až tak daleko, že za rasismus se označí i pouhé pravdivé tvrzení, že lidé jsou ze své podstaty rozdílní. Rasismus není špatný proto, že by upozorňoval na tuto rozdílnost, rasismus je špatný proto, že na základě této rozdílnosti upírá lidem jejich práva a svobody a mylně vyvozuje jakousi rasovou nadřazenost. Tou pak omlouvá zločiny nacismu včetně válek, vražd a vyhlazování národů.“²

CO JSOU STEREOTYPY

Stereotyp je rozšířená, neměnná a zjednodušující představa o člověku, nebo skupině lidí, která významně ovlivňuje jejich obecné vnímání a postoje vůči nim. Stereotypy mohou být jak pozitivní, tak negativní, ale i neutrální. Stereotypy na základě pohlaví, etnického původu, sexuální orientace či povolání jsou běžná v každé společnosti. Jak předsudky, tak stereotypy jsou podobné koncepty vztahující se k přesvědčením a postojům, které máme k určitým lidem a jevům.

Stereotypy zatěžují komunikaci proto, že na rozdíl od předsudků, představují komplexní postoje, které je velmi těžké změnit. Stereotyp z hlediska multikulturalismu znamená, že příslušníky jiné kultury hodnotíme stále stejným způsobem jen na základě vnějších nebo nepodstatných znaků, nebo na základě nedostatečných informací. Představuje standardní a opakující se chování, při kterém člověk reaguje stejně v odlišných situacích.

Výraz stereotyp pochází z řeckého slova stereos, které znamená pevný, tvrdý a ze slova typtein, tedy razit, nebo tisknout. V původním významu šlo o tisk z trvalé formy. A jak napovídá etymologický význam slova, stereotypy se jen velmi obtížně dají změnit. Jedním z důvodů je fakt, že když se setkáme se situací, která náš stereotyp vyvrací, máme tendenci se domnívat, že právě toto je netypický příklad,

² Kolář, Pavel; Rasismus. Co to je?, 2011, dostupné z <http://pavelkolar.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=206761>

který jen potvrzuje pravidlo. Stejně tak je naše vnímání ovlivněno naším očekáváním. Například si myslíme, že starší lidé jsou častěji psychicky narušeni. Proto když vidíme sedět samotného staršího pána na lavičce v parku, který hlasitě mluví, potvrdí to naše očekávání natolik, že si ani nevšimneme, že mluví do telefonu.

Podobně také mám tendenci selektovat vzpomínky. Takže si častěji vzpomeneme na případy, které potvrzují naše stereotypy, a zapomínáme na situace, které je vyvracejí, přestože jsme jich mohli zažít více. Stereotypy mají několik důležitých funkcí. Jednak nám umožňují rychle zpracovat nové informace o určité události nebo osobě a také uspořádat naše předešlé zkušenosti s určitými lidmi. Podobně také pomáhají pochopit rozdíly mezi jednotlivci a skupinami a jsou nápomocné při předvídání chování jiných lidí.

Své negativní zabarvení získalo slovo stereotyp z pochopitelných důvodů. Negativní stereotypy různých skupin lidí totiž mohou mít velký vliv na životy těchto lidí s nedozírnými následky. Přesto se mnoho lidí uchyluje ke stereotypům jen z toho důvodu, aby mohli fungovat ve společnosti. Například pozdě večer jde po ulici sama žena. Proti ní se objeví skupina několika hlučných mladých mužů. Žena raději přejde přes ulici a vejde do nejbližší restaurace, kde počká, dokud muži nepřejdou. Mohli bychom říci, že se chovala obezřetně, ale v podstatě její chování bylo řízeno stereotypy.

Stereotypy jsou nebezpečné v tom, že jejich (ať už vědomé či nevědomé) používání může vést k deformaci reality, které nás obklopuje. Způsobují totiž to, že máme tendenci zveličovat rozdíly mezi určitými skupinami lidí. Nutí nás selektivně se zaměřovat pouze na informace, které odpovídají našim stereotypům, a naopak díky nim zcela ignorujeme informace, které je vyvracejí.

Z pohledu toho, kdo věří určitému stereotypu, je stereotyp nebezpečný proto, že uzavírá možnost komunikace a zabraňuje přijímat vlastní pozitivní zkušenosti. A pro toho, na koho je stereotyp zaměřen je nebezpečný tím, že bere motivaci vyniknout a zcela odrazuje od osobní aktivity.

DOPORUČENÍ PRO PRÁCI S PŘEDSUDEKY A STEREOTYPY

Luise Derman-Sparks ve své knize *Anti-Bias Curriculum: Tools for Empowering Young Children* (2) několik základních pravidel, které nám mohou pomoci redukovat předsudky a stereotypy:

- Neignorujte je! Nedovolte, aby etnické posměšky, vtipy, nebo diskriminační jednání prošly bez povšimnutí nebo bez reakce. Když na ně nebudete reagovat, dáváte najevo, že s takovým jednáním nebo postoji souhlasíte.
- Připusťte si svůj strach z vlastní reakce na tyto situace. Snažte se překonat své vlastní obavy čelit diskriminaci, stanovte si žebříček hodnot a jednejte.
- Připusťte si svá omezení, své postoje, stereotypy a pocity marnosti, které zamlžují váš úhel pohledu. Každý z nás je poznamenán stereotypními představami a diskriminačním chováním, kterému jsme byli vystaveni.
- Nebojte se možného napětí a konfliktu. V jistých situacích se mu není možné vyhnout. Jedná se o hluboká a citlivá témata, změna tu nenastane bez určitého procesu, někdy i bolestného.
- Vytvořte atmosféru porozumění, dojde-li k diskriminačnímu činu.
- Vysvětľujte a angažujte se, když se s předsudky setkáte. Snažte se ale nekázat nebo dokazovat si svou vlastní pravdu.
- Vykořenění rasismu je dlouhodobý proces, který vyžaduje neustálou změnu a růst. Snažte se nebýt příliš frustrováni z nezdarů.
- Jděte sami příkladem. Praktikujte pozitivní hodnoty, které se snažíte učit.
- Rozlišujte mezi kategorickým myšlením stereotypy. Například „židák“ je kategorie, ale „židácká lichva“ je stereotyp.
- Otázky lidské důstojnosti, rovnosti a práva na pocit bezpečí jsou neoddiskutovatelné.

PRÁCE S PŘEDSUDEKY A STEREOTYPY JAKO SOUČÁST MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY

Snaha o redukci předsudků a stereotypů je nezbytnou součástí multikulturní výchovy. Učitelé mají jedinečnou šanci v ovlivňování těchto postojů u dětí a studentů na všech stupních vzdělávání. Mohou přispět ke zlepšení vztahů především ve vnitřních (tedy v rámci školy) vztazích, ale dokonce i ve vztazích, které ty školní přesahují. Pokud se studentům podaří nahlédnout jejich vzájemnou rozdílnost a díky ní dosáhnout společného cíle (ať už jde o společný školní projekt nebo o snahu dosáhnout spravedlnosti a rovnosti pro všechny v rámci školních pravidel), mohou díky tomu získat nový úhel pohledu na třídu či školu jako celek, potažmo na celou rozmanitou společnost, ve které žijeme.

Jinými slovy děti si tak mohou osvojit takové myšlení, které vychází z uvědomění si toho, že existuje v každé (sociální) situaci více úhlů pohledu a umožní jim to zvolit nejlepší možný způsob komunikace v rámci jejich komunity. Pedagogové mají možnost snížit předsudky a stereotypy u dětí především tím, že jim dají příležitost k vzájemnému setkávání s příslušníky jednotlivých skupin (ať už jde o příslušnost ve smyslu pohlaví, náboženství, sexuální orientace, etnického původu, apod.). V našem případě jde především o setkávání v přeneseném významu, prostřednictvím (divadelních) příběhů, dramatických a sociálně psychologických her. A stejně tak jako u všech ostatních témat, i u tématu předsudků a stereotypů je jedním z nejdůležitějších faktorů pro jejich úspěšnou redukci či uvědomění, respektující, nehodnotící a otevřená atmosféra, ve které s dětmi pracujeme.

Sociální psycholog Thomas Pettigrew Kalifornské university, dokazuje ve své studii (3), že kontakt mezi příslušníky jednotlivých skupin (tzv. meziskupinový kontakt) jednoznačně snižuje předsudky vůči příslušníkům jiných skupin, než do kterých původně účastníci patřili a že změny způsobené těmito kontakty jsou všeobecně platné.

Gordon W. Allport mluví o tom, že předsudek (pokud není hluboce zakořeněn v charakteru jedince) může být redukován rovnoměrným kontaktem mezi příslušníky majoritní a minoritní skupiny, který je uskutečňován za účelem dosažení společného cíle. Účinek je ještě posílen v případech, kdy je tento kontakt posvěcen institucionální podporou (například zákonem, zvyklostí nebo místní organizací) a za předpokladu, že je tento kontakt takové povahy, že vede účastníky k vnímání společných zájmů a lidskosti, která je vlastní příslušníkům každé takové skupiny.

Výsledky práce těchto odborníků nám dávají naději k tomu, abychom nepřestávali usilovat o redukci takových společenských jevů, které nás jako společnost oddalují od ideálů společnosti, ve které se každý jednotlivý člen cítí být její nepostradatelnou součástí. A začít můžeme rovnou od menších celků, jakými jsou školní kolektivy, odlišnosti.

PRAKTICKÁ ČÁST

ODMÍTÁNÍ PŘEDSUDKŮ A STEREOTYPŮ JAKO PŘEDPOKLAD PRO POSILOVÁNÍ DEMOKRATICKÉ KLUTURY

HRY NA ROZEHRÁTÍ

TEČKOVANÁ

Instrukce Všichni účastníci se postaví do kruhu, přestanou mluvit a zavřou oči. Pedagog přilepí každému na čelo barevnou tečku (budou potřeba nejméně čtyři různé barvy v různém počtu, pouze jedna tečka bude černá). Barvy se střídají nerovnoměrně, každá barva by měla být použita přibližně stejně často. V okamžiku, kdy mají všichni na čele tečku, otevřou oči. Nyní pedagog zadá úkol – aniž byste mluvili, ukazovali na barvy v místnosti, dívali se do zrcátka, či si sundávali tečky z čela, utvořte stejně barevné skupiny.

Úkol není možné splnit bez vzájemné spolupráce a důvěry. Identifikace každého jedince se svou barvou závisí na spolupráci celé skupiny. V okamžiku, kdy jsou vytvořeny barevné skupiny, hra končí.

Závěr Následuje reflexe, při které by měl pedagog děti vést k tomu, aby si uvědomily paralelu hry s reálným životem. Jak jste se během aktivity cítili? Jak se cítil student s osamělou černou tečkou? Existují v reálném světě nějaké „tečky“, které vás řadí do určité skupiny? Zvolili jste si tyto „tečky“ dobrovolně? Jak může příslušnost (dobrovolná/nedobrovolná) k určité skupině ovlivnit životní možnosti jedince? Je pro nás důležité někam patřit? Jak se cítí ten, kdo nezapadá do žádné skupiny?

TANEC VE ČTYŘECH

Instrukce Pro tuto hru budeme potřebovat hudební přehrávač s reproduktory a různé druhy hudby. Účastníci se pohybují libovolně po celé místnosti. Na pokyn pedagoga utvoří řady po čtyřech. První v řadě je vůdce. Vůdce v reakci na právě hrající hudbu vymyslí taneční krok, kterým se pohybuje, ostatní v řadě za ním tento krok napodobují. V okamžiku, kdy se změní hudba, vůdce jde na konec řady a následující člen se stává vůdcem. Hudbu měníme každých 10 až 15 vteřin. Hrajeme alespoň po dobu pěti minut.

NASTARTOVÁNÍ TÉMATU PŘEDSUDKŮ A STEREOTYPŮ

NAŠE VLASTNÍ MASKY

Instrukce U této hry platí, že čím více je účastníků, tím je hra lepší. Je potřeba, aby dětí bylo nejméně šestnáct, ideální počet je třicet. Všichni účastníci napíšou své jméno na kousek papírku, který se pak přehne tak, aby nebylo jméno vidět. Každý účastník si pak vylosuje jeden papírek. Pokud máme obrázky se jmény, rozdáme náhodně tyto obrázky.

Rozdělíme skupinu na dvě části. Jedna polovina jde na jeviště a na pokyn pedagoga předvádí činnost, kterou dělá v určitou hodinu v průběhu dne. Pedagog může specifikovat: „V osm hodin ráno dělám obvykle toto...“. Zatímco herci jsou na jevišti a předvádějí své činnosti, druhá polovina účastníků sleduje co nejpozorněji osobu, jejíž jméno měla na obdrženém papírku či výkresu.

Asi po pěti minutách si skupiny vymění pozice. Herci, kteří byli doteď diváky, jdou na jeviště, kde se snaží co nejlépe napodobit „masku“ toho, koho měli za úkol pozorovat. Při těchto cvičeních s „maskami“ není cílem přesné napodobení toho, co daná osoba předváděla na jevišti, spíše se snažíme zobrazit to co je jakýmsi hlavním znakem hercovy masky. V případě, že toto cvičení navazuje na předchozí kreslení autoportrétu, můžou herci také využít toho, co zachytili o dané osobě z předchozího cvičení.

Účastníci, kteří jsou nyní v roli diváků, mají za úkol zjistit, kdo na jevišti znázorňuje je samotné. Pokud najdou „svého“ herce, vysloví nahlas svou domněnku. Takto se postupně spárují dvojice, které k sobě patří. Čím méně je těch, kteří ještě nemají svůj protějšek, tím je jednodušší rozpoznat v herci sám sebe.

Jakmile jsou všechny masky identifikovány, mohou jednotlivé dvojice na jevišti ukázat, jak pracovali. Diváci tak mají možnost pozorovat podobnosti či rozdíly v jejich projevu. Ostatní herci také mohou přijít na jeviště a přidat prvky, o kterých se domnívají, že v interpretaci masky chybí. Je také důležité se herců zeptat, podle čeho se jim podařilo identifikovat své vlastní masky, případně proč se jim nepodařilo svou masku rozpoznat.

SKUPINOVÉ SOUSOŠÍ

Instrukce Práce s vytvářením sousoší je jedna ze základních technik divadla utlačovaných. Dá se tedy použít u všech témat v nejrůznějších variacích. Všichni účastníci se pohybují po místnosti tak, aby se vyplnil celý prostor. Během tohoto pohybu je vyzvěte, aby vytvořili skupiny na základě stejné barvy jejich oblečení, nebo barvy očí. Poté se znovu všichni pohybují po prostoru. Tentokrát utvoří skupiny na základě vzdálenosti jejich domova od školy.

Poté se znovu rozejděte po místnosti. Tentokrát účastníci utvoří skupiny na základě měsíce jejich narození, ale nesmí u toho mluvit. Zkuste vytvořit skupiny asi po čtyřech. Poté zkombinujte dvě nebo tři skupiny dohromady, případně rozdělte. Cílem je, aby se hráči rozpohybovali a poté utvořili nové skupinky.

Jeden člen každé ze skupin je vybrán za sochaře, který má za úkol vytvořit sousoší ze zbylých členů skupiny na téma předsudků a stereotypů, které určí pedagog. Například:

- Ženy jsou špatné řidičky
- Staří lidé neumějí používat nové technologie
- Chytré dívky nejsou hezké
- Černoši jsou dobří sportovci
- Kluci jsou nepořádní
- Všichni muslimové jsou teroristi
- Blondýny jsou hloupé

Na vytvoření sochy mají zhruba minutu. Dejte sochařům také možnost prohlédnout si ostatní sousoší. Postupně se v roli sochaře vystřídají všichni členové skupiny. Postupné střídání sochařů je jakýmsi dialogem na zadané téma. První sochař vytvoří sousoší ve smyslu: „Takto vidím já.“ Následující sochař reaguje: „To je tvoje představa, ale teď se podívej na mou odpověď.“ A přetvoří původní sousoší do své představy. Vše se vytváří tak, aniž by sochaři sahalí na své sochy. Sochy samotné jen reagují na pohyb sochaře tak, jako by opravdu docházelo k dotyku. Jde tedy i o rozvoj citlivosti každého jednotlivého člena sousoší.

Variace V okamžiku, kdy sochař dokončí své dílo, označí jednoho člena sousoší a vymění si s ním místo. Nový sochař změní sousoší ve svou verzi daného tématu. Po dokončení opět vybere jednu „sochu“ a vymění si role. Tento způsob ještě více podpoří formu dialogu mezi hráči.

Pokud chceme směřovat k divadelnímu tvaru, může následně každá skupina prezentovat svoje sousoší před ostatními. Diváci diskutují o tom, co vidí. Pokud sousoší není příliš jasné, srozumitelné, můžeme využít dalších technik, jako například krátké rozpochybování soch, nebo je můžeme dotykem rozmluvit a zeptat se jich, co v tuto chvíli cítí, prožívají apod.

Závěr Společně s dětmi zhodnotíme celou aktivitu. Byla zadané téma obtížné? Víím, co si pod jednotlivými předsudky a stereotypy konkrétně představit? Bylo obtížné zobrazené situace identifikovat? Co jsem se naučil? Co nového jsem zjistil o sobě?

NÁSLEDNÁ DRAMATICKÁ PRÁCE

Pro přípravu krátkého představení můžeme využít obrazy z předchozího „sochařského“ cvičení. Vymyslíme spolu s dětmi (v závislosti na jejich věku a schopnostech jim adekvátně pomáháme. Snaha je dovést děti k co největší samostatnosti.) krátký a jednoduchý příběh, ve kterém se objevuje téma předsudků a stereotypů. Nejjednodušší je mít jednu hlavní postavu, která je obětí nějaké formy násilí. Pokud jsou děti již zkušenější, je možné, že se v příběhu objeví i více takových charakterů.

Příběh můžete také použít jako základ pro strukturování dramatické práce s dětmi. Více tipů, jak dále v práci s dětmi postupovat najdete v metodikách zaměřených na divadlo fórum a na strukturované drama.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY

1. SCRUTON, R., Průvodce inteligentního člověka po moderní kultuře. Academia, 2002.
ISBN 80-200-1013-0.
2. ALLPORT, W. G., O povaze předsudků (The Nature of Prejudice). Praha. Prostor, 2004.
ISBN: 80-7260-125-3.
3. DERMAN-SPARKS, L., Anti-Bias Curriculum: Tools for Empowering Young Children. National Association for the Education of Young Children, 1989. ISBN-13: 978-0935989205.
4. PETTIGREW, T., JAMES, A. Handbook of research on multicultural education. San Francisco, CA: JOSSEY-BASS, 2004. ISBN-13: 978-0787959159.
5. BOAL, A., Games for actors and non-actors. London, New York. Routledge, 2002.
ISBN 0-203-99481-7.

